

መጅልስ አምን ወለዛልም ቀራራቱ ድድ ኤረትሮፕ

(24ይ ክፍል)

እብ ዶ/ር አሕመድ ሐሰን ድሕሊ

ተርጀመት፡ መሐመድ እድሪስ መሐመድ

እብሊ ገብአት መትዐደዱት ፈደራልየት ሕኩመት ሶማል፡ ምን እግል መደት ክልአት ዕቁድ ሶማል ለደመረት ተጅርብት ሐርብ ደርስ ክም ኢነስአት፡ ተጠውራት ሶማል ለፋድሐዩ ቱ። ቅዋት ካርጅ እብ ሒለት ዐስከርየት እግል ለአጅግሐም ትሳስዐ። “እት መዐሳክር ናይ እሊ ቅዋት እሊ፡ መደምራይ ሐርብ እግል ኢዴ ቱ” እት ልብል ለሀድድ ወለአትፋርህ ሐቆለ ጸንሐ ህዩ፡ እት ሂለል ማርስ 2010 እት ፍንጌል እብ ውሕዳት ሔፍዛይ ሰላም አፍሪቀ ለሰዴ ዴሽ ሕኩመት ወመትቃውመት ድቁብ ደግሽ ዐስከሪ ገብአ። “አሜሪካ እግል ሕኩመት ሶማል ዓሲመትለ ዐድ መቓዲሾ ጀላብ እግል ትጽብጥ ለትአትሐዜ ሰዳይት ትወዴ እለ ክም ዐለት ጀሪደት ኒውዮርክ ታይምስ ፈድሐት። ሴድያይ ወዚር ኻርጅየት እት ቅደይ አፍሪቀ ለዐለ ጆኒ ካርሶን እብ ክሱስ ሐርብ መቃዲሾ እግል ጀሪደት ኒውዮርክ ታይምስ እተ ሀበዩ ሸሬሕ፡ ለህጁም ናይ አሜሪካ ክም ኢኮን እት ለሐብር፡ እተ ባካት ዴሽ አሜሪካ ክም ኢህለ ሸርሐ። ምናተ አሜሪካ እብ ለክፍ ጥያራት ወዐመልያት ፍንቱይ መትአታታይ ክም ኢትሐድግ ኢሰትረ።

ርአስ ሶማልየ ለዐለ፡ ዐንደል እንዴ አስቴት አክራቱ እት ደነግብ ዲሰምበር 2006 ምን መቃዲሾ እንዴ አፍገራቱ አስክ ኤረትሮፕ እግል ልልጅእ ለጀብራቱ አሜሪካ፡

ወእብ ሐዲስ እስከ እንዴ ሰዐመ ሼኽ ሸሪፍ ሼኽ አሕመድ እብ ጀህቱ፡ ምስል ርኢስ ውዘረእ ብሪጣንያ ጎርደን ብራውን ጀልሰት ሐቆለ ወደ፡ እት የም 9 ማርስ 2010 እተ ሀበዩ ሸሬሕ ሰሕፊ፡ “ለናይ ረጅም ጥያራት ሰዳይት ዐስከርየት አሜሪካ መቃዲሾ እግል ንጽብጥ ሰበት ሰዴተን ነአይደ” እት ልብል ሐበረ። እሊ ህዩ፡ እት መውቀፍ ሼኽ ሸሪፍ ሼኽ አሕመድ ለልአትፈክር አውመ ፍንቱይ ጋር ኢኮን። ማሌ ቅሩብ እት አስመረ ክትል ወመስከብ ክም ረክበ እግል ኤረትርትየ ለሐምደ ክም ይዐለ፡ እብ ሐዲስ እት ለአትካስሐ ትሰመዐ። እሊ ህዩ፡ መዋቅፍ ሼኽ ሸሪፍ፡ ምስል ተጠውራት ወወቅት ክም እምአራዊቶ ለልትቀያየር ክም ቱ ሌጣ ቱ ለልአፍህመን። እግል ገሌሁ እኪት ወእግል ገሌሁ ሰኔት ለመስል ቱ ተየልሉ። ለመሻክል ሶማል እግል ለአትቃርሐ ዶር ለተልህው ወአስክ እለ እሳቶም ጥሉል ወይቡስ እት ተአነድድ እተ ኢረምሽ ሐርብ አድሕድ ለምባ ከሸሐ ለህለው ቅዋት ካርጅ፡ ሶማል ወሸዐበ እንዴ አትህመመዎም አውመ ሸዐብ ሶማል ውሕደቱ፡ ስያደቱ ወአርዛቁ እግል ልዕቀብ እት ሰዳይቱ እንዴ ኢገብኦ፡ እት ቅብላቱ ለትዐንደቀው ክም ቶም አሕዳስ እብ ዋድሐት እብርህ ለህለ ጋር ቱ። ሸርካት ብትሮል አሜሪካ ቀደም ወሐቆ ወዲቅ ንዛም ጀነራል መሐመድ ስያድ ባሬ እት ሶማል ልትሐሰረ ክም ይዐለየ ተቃሪር ለአክድ። እሊ ህዩ፡ “ስያሰት አሜሪካ ዲብ ሶማል” እተ ልብል አርእስ ክም በጽሐነ እብ ርሒቡ እግል ንሸርሐ ቱ። ምን ገጽ ሐር እብ ክሱስ ሶማል ለትሐሰረየ ላኪን፡ ሸርካት ብትሮል አሜሪካ ሌጠ እብ ዶ/ር አሕመድ ሐሰን ድሕሊ ኢኮን። ናይ ቻይና ሸርካት ብትሮል ወጋዝ China National Off shore Oil Corporation (C.N.O.O.C፡ ክምሰልሁመ China International Oil and Gas (C.I.O.G) ምስል መትዐደዩት ፈደራልያይት ሕኩመት ሶማል እተ ፈረመያህ እትፋቅ፡ እት አቅሊም ምዱቅ ወገሌ ድዋራት ሶማል ናይ ተዕዲን ወታያን ወራታት ወደየ። ሸበከት “ሶማል አልዮም” እብ ጀህተ፡ ሸርካት ከነደ ወአፍሪቀ ኣይል ወናይ አውስትራልየ ሸርከት ‘ሪንግ ሪሶርስ’ እት ሶማል፡ ናይ ብትሮል ወመዓድን ወራታት ሐፍር እግል ሊደየ እትፋቅ ክም ፈረመየ ሐበረ። ናይ መስር ጀሪደት አልአሕራም ክምለ ሐበረቱ ህዩ፡ አሚን ዓም መነዘመት መጅልስ ቅራን ባን ኪ ሙን እበ እግል ሕኩመት ለልትቃወሞ ቅዋት መደረት እግል ኢትጅሬ ዲቦም እንዴ ፈርህው፡ አስክ መቃዲሾ ዴሽ ሕፍዝ ሰላም እግል ልንደእ ምንመ አበ፡ እብ ድዱ ላኪን፡ መነዘመት መጅልስ ቅራን ወሕኩመት ኖርወይ እት ግንራሪባት ሶማል ተዕዲን ብትሮል እግል ሊደው ምስል መትዐደዩት ሕኩመት ሶማል ናይ መፋህመት መዘክረት ፈረመው።

እብ አማን ለልአትፈክር ወዲብ ሕድ ለኢበይእ መውቀፍ መጅተመዕ እዲነ ለአርኤክ። ብዝሐት ናይ ድወል ኤስየ፡ ዐረብ ወድወል ምውዳቅ ጸሓይ መራክብ

ጀለቦት ዓሰ፡ እምበል መራቅበት ወምሕኔ ርዝቅ ዓሳ ሶማልያ ክም ዘምተየ ተቃሪር ለአክድ። ለእምበል ገበል ቃኑንየት ምን ግንራራብ አብሐር ሶማል ለትሰረቀ ርዝቅ ዓሳ ሶማል፡ ክል ሰነት ዝያድ 300 ሚልዮን ዶላር ክም በጼሕ ህዬ ልትቀየም። ክምለ ልትአመር ውካለት አክባር ፈረንሳ AFP ክምለ ሐበረቱ፡ ፍንቱይ ልኡክ መነዘመት መጅልስ ቅራን እት ሶማልያ ለዐለ አሕመድ ወለድ-ዐብደላ፡ እት ግንራራባት ሶማል እብ ድወል ምውዓቅ ጸሓይ ወአሰዮ፡ እብ አከይ ገበይ አርዛቅ በሐር ሶማል ልትዘመት ክም ህለ እግል መጅተመዕ ዐለም ሕዙር ዐለ። ምናተ ለትሰምዑ እዝን ኢረክበ። ዘማቴ አርዛቅ በሐር ሶማል እት ቀደም ዕንታት መነዘመት መጅልስ ቅራን ቱ ገብእ ለህለ። መነዘመት መጅልስ ቅራንም ዲብ ሶማል እግል ትዕቀብ ለትቀድር ሰላም ሰበት ይህሌት፡ ዴሽ ሕፍዝ ሰላም ይእንልእክ ሐቆ ቤለ፡ ሚ ቱ ጀሬ ለህለ? ለእድንያይ መአሰሳት እብ ጀህተን፡ እግለ ቅያስ 3000 ኪሎምትር ለሪሙ ለዋው በሐር ኢኮን፡ እግለ ዲብ ዓሲመት መቃዲሾ ለህለ መክተብ እግል ትዕቀብ ለኢቀድረት መትዐደዪት ፈደራልያይት ሕኩመት ሶማል፡ “ምስልነ አተፈቀየ” እት ትብል፡ አርዛቅ ሶማል እግል ልዝመተ ስታር ወመገልበብ ጋብአት እለን ህሌት።

ለዐመልየት ላኪን እት ዘማቴ ናይ መዓድን ወበሐር ሶማል አርዛቅ ሌጠ ለትከለበት ይዐለት። መአሰሳት አሮባመ እግል በሐር ሶማል ምልካፍ ግድፍ ወትፍል ኪማእያት ኒክለስ ወደያህ። በርናምጅ ድዋር መነዘመት መጅልስ ቅራን ክምለ ለአክዱ፡ እት አሮባ ዎሮ ቶን ምን ትፍል ኒክለስ እግል ትግሐፍ፡ 250 ዶላር ልትጠለብ ምንከ። እት ሶማል ላኪን እብ ምን ዎሮ ዶላር ወሰር ለኢለሐልፍ ዐውል ለኩፉ። ሰበት እሊ መራክብ አሮባ፡ እት መዋጥኒን ሶማል ወእብ ፍንቱይ እት አጥራፍ በሐር ናይለ ዱለት እብ ፍንቱይ ለልአጀርያህ መደረት ሕስር እንዴ ኢለህይባህ፡ ስሙም ኪማእያት እት በሐር ሶማል እግል ልግሐፊ መትባዳረን ለልአትፈክር ጋር ኢኮን። እሊ እት መዋጥኒን ሶማል ወምድሮም ለጀረ ጀራይም እሊ ህዬ፡ ዛህራት አማዳድ አምራድ ቀርበት፡ አምዓይት፡ ሰረጣን ወሀጎይ ዕልብ ዓሳታት እት በሐር ሶማል አጅረ። እብ ሰበብ እሊ ህዬ፡ ሶማልዪን መጀልበት ዓሳ እግል ዓይላቶም አምዕላይት ክሳር እግል ልርከቦ ኢቀድረው። እት ቀበት እለ ዘማቴ ርዝቅ ዓሰ ወኢረኪብ ክሳር መጀልበት ሶማልዪን ወመትሐራም ምን ርዝቆም ለትረአ ዲቡ ተየልል ህዬ፡ እግል ሰልፍ ኢነት “ቀርሰነት በሐር” ለትብል ዛህረት ቀንጸት። ለልአትፈክር ህዬ፡ እለ ዛህረት ቀርሰነት ክም አብሀዘት እብ ሻፍገት ሰበት አስሐበበት፡ እብ ገበይ ባብ-አልመንደብ አስክ ሰድሲተን ክፋላት ዐለም አው ቃራት ለልአበጼሕ ሐር ሀርሙዝ ወረክስ ሰኔት ሰእየት እብ መራክብ እግል ቲጊሱ ኤዝያይ ገብአ።

20 ምእታይት ምን ብትሮል ዐለም እብሊ እብ ሰበት መቀርሰነት እብ አመተ ይአምሮ ምን መራቀብት በረ ጋብእ ለሀለ ከጥ እሊ ክም ለሐልፍ ሐቆ አመርነ ህዩ፡ ለትመጽእ ምሽክለት እግል ንቀይመ ሸክ ለትአወዴ ኢኮን። ዛህረት ቀርሰነት ሰኒ ለትኬለመ ሸክለ ክም ጸብጠት እግል ትትአመር ለቀድረት ህዩ፡ ለትፈናተ አስለሕ ድቁብ ወስናዐት ፋስዩ ላተን 33 ደባባት ለጸዐነት መርከብ ዩክሬን “ቪና” እት ዮም 25 ሰብተምበር 2008፡ ክምሰልሁመ 100 ሚልዮን ዶላር ለዐውሉ ክልኤ ሚልዮን በርሚል ምን ብትሮል ለጸዐነት ናይ ስውድዮ “ሰርዮስ ስታር” ለልትበሀለ መራክብ እብ መቀርሰነት ክም ትጸበጠያ ቱ።

መቀርሰነት ለልትበሀሎ ምን ቶም?

“ከራዊ!” ዲብ ትብል ሕኔት ትውዴ፡ ምን ቀዳምከ ለአዳሌካህ ሸክወት ወፍርድ ምን ቀደሞት፡ አሰልፍ “ቀርሰነት” ለትብል ክልመት ሚ ክምስልተ እግል ትትወደሕ ብእተ። መን አመረ ግራሁ እግል እሎም መራክብ እንዴ አብጠረው ዲብ ማርሰታቶም ለረስወን ሶማልዩን ለትከስስ ገብአት ምንገብእ፡ ፍርድ እግል ልትሀዩብ ቀድር ገብእ። ዲብ ሰነት 1958 ዲብ ጀኔቭ ለፈግረት ማደት 15 እትፋቅዩት ቀዋኒን በሐር፡ ዲብ ሰነት 1982 ለፈግረት ማደት 101 እትፋቅዩት ቀዋኒን በሐር ህዩ፡ ቀርሰነት በሐር ለልትበሀል ምንለ ገብአት ደውለት ማያይ መንጠቀት ወኬን፡ እግል ስያስያይ አህዳፍ እንዴ ኢገብእ፡ ናይ ብሕተ መስለሐት እግል አከዶት ለትገብእ ጸብኢት ክምተ ወደሐዩ። ሰበት እሊቱ ህዩ፡ ለገብአት እድንያይት ቅወት ዲብ ከርስ ማያይ መንጠቀት ናይለ ገብአት ደውለት መቀርሰነት እግል ትትነዔ ሐቅ አለበ። ሕኩመት አሜሪካ፡ ብሪጣንዮ ወፈረንሰ ህዩ እግል እሊ አሰልፍ ለትበሀለ ክልአት እድንያይ እትፋቅዩት እግል ኪደት፡ መጅልስ አምን ዲብ ከርስ ማያይ መንጠቀት ሶማል እንዴ አተው መቀርሰነት እግል ልትነዐው ለሰሜሕ ቀራር እግል ልትሳደቅ ጠለብ ቀደመዮ። ማደት 7 ናይለ ቀራር ህዩ፡ “እድንያይት ቅወት በሐር እግል መቀርሰነት ሸፍተ በሐር እግል ደመርት፡ ዲብ ቀበት ማያይ ክፋል ሶማል እንዴ አተዮ ለለትሐዜ ምስዳር እግል ትትነሰእ ስሞሕቱ” ልብል። እብ ሰበት ሓድረት ሓለት ለናይ አማን ቴለል ሶማል እበ ከስስ፡ ምን መብዝሐ ወሳእል እዕላም ለለሀይቡ ካጢ ወለትሰነዐ ሐብሬ ካርጅ፡ ምስዳር አማን ለነስአ ሱሕሬ ሰሓፊት ኢንደፕንደንት ናይ እንግሊዝ ጆሃን ሃሪ ቱ።

ህቱ ዲብ ዮም 4 ጃንዋሪ 2009 “እብ ሰበት ቀርሰነት ዲብ ሶማል፡ ሐሰት ተሐበርኩም” ዲብ ሐንቴህ ልብል አርእስ ዲብለ ከትበዩ ተቅሪር፡ መብዘሐም እግል መራክብ ለልትቃወሞ ሶማልዩን እግል ርዝቅ ዓሳሆም ምን ዘማቴ፡ እግል ማያይ መንጠቀቶም ህዩ ምን ክስሔ እግል ዳፊያት፡ እግል አርወሐቶም ክምሰል ዔቅበት

በሐር ግንብ ሰማል ክምሰል ለሐሰቡ አፍሀመ። 70 ምእታይት ምን ሸብ ሰማል ህዩ እግለ ነስኡው ምስዳር ዎሮ ምን አግቡይ መዳፈዐት ወጠን ክምሰል ለሐሰቡ ሐበረ። ምናተ ምስል ሕሳባት ሰማልየት ወጠንየት መትጻባጥ ለአለቦም፡ እግል ማልያይ መሳልሕ ሌጠ እት ልብሎ ወራታት ቀርሰነት ለወዱ ምን ቅያስ ወለዐል ሕዳም አንፋር ክምሰል ህለውመ ኢሐብዐ። ለለአትፈክር ላኪን ለእብ ሰበት ዛህረት ቀርሰነት ዲብ ሰዋሕል ሰማል እንዴ አሸረየ ለልትሃገየ ወሳእል እዕላም ዐለም፡ ግረ አምዋጅ እት ልትባደረ ረስሚ ሸሬሕ አንዝመተን ዲብ ነሸረ፡ ናይ ብዕዳም ፍድብ እብ ግኒ እብ ቅብብ እት ለሀምሸ ወሰብብ ናይለ ዛህረት አሀምየት ክምሰል አለቡ እንዴ አተምሰለየ ዲብ ሸርሐ ልትረአየ።

መጀልበት ዓሰ መራክብ ድውል ምውዳቅ ወምፍጋር ዲብ ማያይ ክፋል ሰማል እግለ ለአጀርያሁ ከዩድ፡ ገሌ ናይ ምውዳቅ ጸሓይ ሸሪካት እግል ማያይ ክፋል ሰማል ናይ ኒክለስ ወከሚካላት ድግ አው ትፍል ለቀብረ እቱ ድዋራት ወዲህን ኢልትሃገየ እቡ። ዐባዩ ድውል ምውዳቅ ወምፍጋር ጸሓይ እግል ዐዚግ መራክብ ዲብ ማያይ ክፋል ሰማል፡ እግል ቀራር መጀልስ አምን ዕልብ 1816 እት ለአንትህዘ ክምሰል ከረ ሕኩመት አሜሪካ፡ ብሪጣንያ፡ ፈረንሳ፡ ፋሰያ፡ ቻይና ወህንድ “ጌፈት ዓሰ ወናይ ቢትሮል በሐስ ለወዴ መራክብ እግል ዕቅበት” እበ ትብል ምስምሰ፡ ናይ ሐርብ መራክበን አስክ ማያይ አርድ ሰማል ነድአየ። ምናተ ለናይ አማን ሀደፍ ናይለ ተምሲልየት እግለ ገብአ ልግበእ ነፈር ለለዐልውጅ ኢኮን። ሀደፍ ናይለ ድውል እግል እለ አግደ መትራከቢት ንቅጠት ፍንጌ ከናል ሰዌስ ወሸለግ ረአስ ሰኔት ሰእየት ወሀርሞዝ ባብ አልመንደብ ላቱ ስትራተጂያይ አካን እግል ራቀቦት ቱ። ዐዋምል ናይ እሊ ለተሐባለክ ናይ ከርስ፡ ናይ መንጠቀት ወእድንየ ቁሪነ ለቡ መሻክል ሰማል በገ፡ እብ ሐጫር እሊ ለትበሀላ ቱ። ሰበት እሊ እብ አሳስ እሊ ለትሸረሐ ነታይጅ፡ እግል ኤረትርየ “አልሸባብ አልመጃህዲን” እብ ሰድየት እግል አምን ወመስኩበት ሰማል ተሐምርግ ህሌት እንዴ ትበሀለ፡ ምጀልስ አምን ለገብአ ልግበእ ደሊል እንዴ ኢትቀድም ዲብ ዮም 23 ዲሰምበር 2009 ቀራር መኔዕ ዕልብ 1907 ዲብ ሐለፎት መትሳሰዓይ፡ እብ አሳስ ማደት 7 ሚሳቅ መነዝመት ምጀልስ ቅራን ድድ ኤረትርየ ትሉሉይ መኔዕ ቀረሮት፡ ኤረትርየ ዲብ መሻክል ሰማል ወተጠውራቱ ወአስባቡ ለገብአት ትግበእ እዴ ክምሰል ይዐለ እለ ለወዴሕ ቱ። ለአማን እዳረት አሜሪካ እግለ ሰነዐቱ እሊ ለተሌ እዳራት፦

1. ምጀልስ ዕሬ ወሐደሶት ሰማል ዲብ 2001
2. ገለድ አከዶት ሰላም ወመዳፈዐት እርሃብ ዲብ ሰነት 2006
3. ሕኩመት ዐብደለ ዩስፍ ምን 2004-2008

4. ሕኩመት ሼክ ሸሪፍ ሼክ አሕመድ ዲብ ሰነት 2009 ዲብ አርድ እግል ለአክዱምን ኢቀድረ፡ ሕኔት ጌጋታቱ ዲብ ሶማል እብ ገበይ ዐገብ ሰዬሕ እግል ኤረትርዮ ናይ ፍሸሉ ሰድቀት እግል ሊደዮ ሰበት ሐዘ ሌግ ቱ።

እት ረአስ እሊ ህዬ እዳረት አሜሪካ እብ ክምሰልህ እግል ቀራር 1907 ለሓለፊዮ፡ እብ ገበይ ምጅልስ አምን ረአስ ኤረትርዮ ስያሱያይ ወእቅትሳድያይ ከርዶን እግል ዊደት፡ ናይ ከርስ አምን እግል ሐምረጎት ሀደፍ ዐለ እሉ። ግረ እሊ ክምሰል ምራዱ ዲብ ቅደይ ከርስ እንዴ አተ እግል ስያሱያይ፡ እቅትሳድያይ ወናይ አምን ጂኦ-እስትራተጅዩን መሳልሑ ዲብ ቀር አፍሪቀ ወበሐር ቀየሕ ለከድም ቴለል እግል ክልቀት ቱ ለዐለ። እብ ሰበት እሊ መሰል ለገብእ ህዬ ረዩም ግያስ ለለትሐዜነ ኢኮን። ሰበቡ፡ ዲብ ቀር አፍሪቀ፡ ሰዋሕል በሐር ወምግባይ ምፍጋር ጸሓይ ዲብ መተልህዩ ችዝ ናይ እዳረት አሜሪካ ለትበደለው ስያሱዩን አንዝመት ዲብ ቀደም ዕንታትን እንርእዩ ህሌነ።